

N:o 24.

Ank. till Riksd. kansli den 4 mars 1902, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner angående skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten.

Uti två särskilda motioner, hvilka blifvit till lagutskottet hänvisade, har väckts förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte, att den i 3 § 1 mom. af lagen angående tillsättning af presterliga tjänster den 26 oktober 1883 stadgade begränsningen i presternas befordringsrätt måtte upphävas.

Sälunda har uti en inom Första Kammaren afgifven motion, n:o 7, herr v. Möller anført följande:

»Under de 2 nästföregående riksdagarne har med anledning af en inom Andra Kammaren väckt motion af herr O. W. Redelius, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag om sådan ändring af § 3 i lagen om tillsättning af presterliga tjänster den 26 oktober 1883, att befordringsrätt till presterlig tjänst i rikets alla stift må stå öppen för hela rikets presterskap», dels lagutskottet tillstyrkt, dels Andra Kammaren bifallit motionärens yrkande.

Första Kammaren afslog utskottets hemställan vid riksdagen 1900 med 67 röster mot 21, men då vid föregående års riksdag lagutskottets utlåtande n:o 10 förekom, afgåfvos visserligen 54 röster för afslag, men denna gång tillföllo 46 röster den af herr Trygger afgifna reservationen,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville begära en utredning af frågan, »huruvida och under hvilka vilkor den i § 3 mom. 1 af lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af presterliga tjänster stadgade inskränkning vid presternas befordringsrätt lämpligen må kunna upphävas, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagändring, hvartill den verkställda utredningen kan föranleda»; således torde man med fog kunna påstå, att den viktiga frågan denna gång *fallit framåt*.

Under hänvisning till motionärens och lagutskottets motivering må ytterligare som ett kraftigt skäl för bifall framhållas, hvad en af kyrkans högste målsmän under diskussionen i Första Kammaren 1900 påpekade, nemligen att genom ett bifall till utskottets hemställan skulle många »*mindre rikt begåfvade prestmän*» *antagligen icke vinna befordran*. Detta torde väl som regel böra betraktas som en högst beaktansvärd fördel för kyrkan såsom ett medel att, åtminstone i vissa delar af landet, höja den intellektuella nivån bland presterskapet, der just bristen på »rikare begåfning» och högre allmänbildning alstrat ensidighet i uppfattningen och brist på förståelse af tidens religiösa och kulturella kraf, ofta med fariseisk ofördragsamhet och obskurantism i släptåg.

I en tid af alltmer växande likgiltighet och religionsfientlighet ligger det vikt uppå att som församlingslärare anställas ej blott *gode* och *samvetsgranne*, men äfven *intelligente* och *framsynte* män, som kunna verka höjande och förädlande på församlingen i lära, exempel och gagnande initiativ.

Då jag anser en ändring af den presterliga befordringslagen vara högst önskvärd och ingalunda komma att medföra de olägenheter, som förslagets motståndare sökt göra troligt, samt Kongl. Maj:t bäst torde kunna verkställa den föregående utredning, som må kunna anses erforderlig, hemställer jag, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida och under hvilka vilkor den i § 3 mom. 1 af lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af presterliga tjänster stadgade inskränkningen i presternas befordringsrätt lämpligen må kunna upphävas, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagändring, hvartill den verkställda utredningen kan föranleda.»

Vidare har inom Andra Kammaren herr *Sundblad* afgifvit en motion, n:o 59, af följande lydelse:

»I sitt utlåtande, n:o 10, för år 1901 har Riksdagens lagutskott, med anledning af en inom Andra Kammaren väckt motion, hemställt, att Riks-

dagen med bifall till samma motion måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag om upphäfvande af den uti § 3 mom. 1 af lagen den 26 oktober 1883 stadgade inskränkningen uti presternas befodringsrätt. Denna lagutskottets hemställan bifölls af Andra Kammaren, men afslogs af Första Kammaren. Då emellertid här berörda fråga synes mig innebära ett berättigadt önskningsmål, vågar jag åter draga den under Riksdagens pröfning och hemställer därför, med åberopande af motiveringen i här ofvan angifna lagutskottets utlåtande, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag om upphäfvande af den uti § 3 mom. 1 af lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af presterliga tjänster stadgade inskränkningen uti presternas befodringsrätt.»

Ofvanberörda lagrum lyder sålunda: »Till presterlig tjänst njute prest befodringsrätt endast inom det stift han tillhör, der icke han, efter ty i 27 § sägs, varder af församling i annat stift kallad till fjerde profpredikant eller eljest enligt denna lag eger vidsträcktare rätt eller ock sådan rätt är honom särskildt af Konungen meddelad.»

Den uti detta lagrum stadgade inskränkningen i presterskapets ansöknings- och befodringsrätt utgör, såsom äfven af tidigare års lagutskott framhållits, en qvarlefva af den förr i tiden gällande indigenatsrätten, enligt hvilken prestman i allmänhet ej egde att söka anställning och befodrning annorstädes än inom det stift, der han var född. I denna sin egentliga och mera omfattande betydelse bibehöll sig indigenatsrätten, i trots af upprepade förslag om dess afskaffande, till den 4 november 1876, då Kongl. Maj:t, i enlighet med Riksdagens beslut och efter inhemtande af kyrkomötets samtycke, förordnade, att hvad lag och särskilda författningar innehölle derom, att ej någon kunde vinna inträde i prestembetet inom annat stift, än der han vore född, skulle upphöra att vara gällande. Sedan den tiden existerar indigenatsrätten, såsom beteckningen allt fortfarande lyder, endast i den öfverflyttade bemärkelsen, att prestmans ansökningsrätt i regel är inskränkt till det stift, han tillhör.

Förslag om upphäfvande af jemväl denna begränsning hafva gång efter annan förelegat till Riksdagens behandling utan att dock hittills leda

till någon åtgärd. Sedan frågan förevarit vid 1877, 1878 och 1887 årens riksdagar, återkom densamma vid 1900 års riksdag genom en i Andra Kammaren väckt motion, deri föreslogs skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådan lagändring, att befodringsrätt till presterlig tjänst i alla rikets stift måtte stå öppen för hela rikets presterskap. Lagutskottet, som öfver motionen hade att afgifva yttrande, tillstyrkte, att till Kongl. Maj:t måtte aflåtas en skrifvelse af den lydelse, som nu åter blifvit genom herr Sundblads motion ifrågasatt. Denna hemställan godkändes utan votering af Andra Kammaren, men blef af Första Kammaren med 67 röster mot 21 afslagen. Vid nästlidet års riksdag väcktes å nyo genom en motion i Andra Kammaren förslag om en skrifvelse i öfverensstämmelse med hvad 1900 års lagutskott förordat. Lagutskottet tillstyrkte förslaget, hvaremot i en inom utskottet afgifven reservation ifrågasattes en skrifvelse med den affattning, som nu blifvit i herr v. Möllers motion upptagen. Första Kammaren motsatte sig emellertid fortfarande hvarje åtgärd i ämnet, ehuru endast med en röstöfvervigt af 54 röster mot 46, hvilka senare afgåfvos för bifall till reservationen. Andra Kammaren godkände äfven denna gång utan votering utskottets hemställan.

Då lagutskottet nu åter haft att bedöma, om en lagändring i förenämnda syfte bör anses behöflig och önskvärd, har utskottet trott sig finna, att om än vägande skäl kunna anföras för bibehållande af gällande bestämmelser i ämnet, man å andra sidan icke bör underkänna befogenheten af vissa anmärkningar, som från skilda håll blifvit mot desamma framställda. En ökad likformighet i presterskapets befodringsförhållanden lär oförnekligen från vissa synpunkter vara att förorda. Med hänsyn härtill och då föreliggande fråga vid dess tidigare behandling inom Riksdagen omfattats med lifligt och, enligt hvad det vill synas, tilltagande intresse, torde anledning icke saknas att hos Kongl. Maj:t begära en undersökning af hithörande förhållanden, egnad att ådagalägga ej mindre, om de villkor och förbehåll, som kunna anses böra fästas vid den ifrågasatta lagändringen, äro af beskaffenhet att utgöra hinder för densammas genomförande samt, derest så ej skulle vara förhållandet, huruvida de fördelar, hvilka genom lagändringen skulle stå att vinna, äro af den betydelse, att dylik ändring på den grund bör genomföras, än äfven huruvida sådant låter sig göra, utan att derigenom rubbning sker i förutsättningarna för presterskapets lämplighet och duglighet att fylla sitt viktiga kall. En särskild orsak att påkalla Kongl. Maj:ts uppmärksamhet för nu förevarande angelägenhet

torde äfven ligga deri, att densamma icke lærer kunna fränkännas ett visst samband med den under Kongl. Maj:ts pröfning redan varande frågan om lönereglering för presterskapet.

På grund af det sålunda anförda får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med bifall till herr v. Möllers föreliggande motion och med föranledande jemväl af den utaf herr Sundblad i ämnet afgifna motionen, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida och under hvilka vilkor den i § 3 mom. 1 af lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af presterliga tjänster stadgade inskränkningen i presternas befordringsrätt lämpligen må kunna upphäfvas, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagändring, hvartill den verkställda utredningen kan föranleda.

Stockholm den 4 mars 1902.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.
